

Godfrey Meintjes

'n Herlees van “Die sindelinghaan”

Abstract

*In 1963 Ria Schutte published an article in **Standpunte** with the title "Die sindelinghaan". In this article she analysed a poem which appears in a prose text "Gerwe-ry en trap" by Boerneef. While Schutte's analysis opens up various perspectives on the poem and suggests a number of ways in which the poem could be interpreted, she ignores the transtextual links between the poem and the prose text in which it is embedded. This article is the report of a re-reading of the same poem. The re-reading suggests that the poem indeed has an important transtextual function in the text, that the poem as sign system becomes duplicitous in its transtextual relationship(s) with the text at large and concludes that the poem functions as an integrated component of the narrative structure as a whole.*

1. Inleiding

In die prosateks "Gerwe-ry en trap" (bl. 40 e.v.)¹, opgeneem in Boerneef (1979) se bundel *Boplaas* (1938) word vertel hoe daar op Boplaas graan gedors word.

Vieruur die middag is die "trapsel fyn" (bl. 45) en die werkers kry elkeen 'n dop wyn. Ouram "... gooi sy kop agteroor om nie 'n lekseltjie te laat verlore gaan nie, vee sy mond met die agterkant van sy hand af, maak keel skoon en trek los:

'Ik ben Johannes Jakobus
die sindelinghaan
onder in die ghroetes
van Namakwalaan
die ho-palieters en die daarlemeters en die taarlieteners'

¹ Bladsynommers tussen hakies ná aanhalings uit Boerneef-prosatekste verwys na *Boerneef versamelde prosa* (1979).

'Anderkant die rant
sit 'n ou predikant
met sy hoed in sy hand
en sy binnegoed is aan die brand!'" (bl. 45).

In die prosa van Boerneef kom die volgende spanning meermale voor: wat deur die teks as kode ver-beeld word, is dikwels méér as wat in die teks deur die verteller vertel word of in die teks uitgebeeld word. Die teks "Gerwe-ry en trap" demonstreer hierdie verskynsel. Die teks as 'n geheelkode stel die sosiaal mindere (binne die teksverband) Ouram aan die woord, en van al die figure is dit juis hý wat as tekendraende figuur die grootste resonansie verkry. Hy praat deur sy doprym en lewer sosiale kommentaar. Dié doprym word 'n soort kernpunt wat as klankversterker in die hele teks funksioneer. In die bespreking wat hieronder volg, sal gepoog word om die strukturele rol van Ouram se doprym in dié teks aan te toon.

2. Die ratio van die drinkspreuk

Onder die opskrif "Die sindelinghaan", publiseer Ria Schutte (1963:31) 'n analise van Ouram se doprym. Die subtitel van dié artikel is: " 'n Ondersoek na die ratio van 'n 'irrasionalistiese' drinkspreuk (gedoen in 1958 in Amsterdam onder leiding van professor N.P. van Wyk Louw)". André P. Brink publiseer 'n parodie op Schutte se artikel in *Standpunte* in Desember 1963 (64-65).

Schutte (1963:31-50) se bespreking open talle perspektiewe en interpretasie-moontlikhede van hierdie teks, maar behandel die betrokke teks as 'n geïsoleerde taaluiting. In die inleidende paragraaf van haar artikel sê sy:

As ons hierdie teks voorlê aan iemand wat alleen 'n lees kennis van Afrikaans het, (sê 'n Nederlander), sal hy min begryp van wat hier gesê word. Al vertaal ons dit vir hom so goed as moontlik in sy eie taal, sal dit nog altyd baie min betekenis vir hom hê. Ook 'n skildering van die situasie, 'n verklaring van hoe en deur wie hierdie reëls gesê word, sal nie 'n verheldering bring nie. (31)

Hieruit wil dit dus voorkom asof die transtekstuele aard van dié rympe Schutte hoegenaamd nie opgeval het nie. In die slot van haar betoeg sê sy wel:

Een ding het duidelik geword by die poging tot interpretasie van die aangehaalde drinkspreuk: Hierdie woorde – en juis ook die 'irrasionalistiese' woorde – is gebonde aan die spesifieke werklikheid wat die agtergrond van die gedigge vorm, aan die omgewing, die toestande, die taalgebruik en die mentaliteit van die 'spreker' en sy mense in 'n bepaalde tyd. Dit is hoofsaaklik alledaagse woorde, maar hulle het 'n spesiale 'kleur'. Sonder kennis van en 'n begrip vir dié werklikheid wat hulle die bepaalde kleur gee,

kan ons hierdie gedig nie *volledig* verstaan nie en nog minder waardeer. Hierdie drinkspreuk is 'n voorbeeld van *volkspoësie*, anoniem, in die taal van die volk, gebonde aan die inheemse landskap en toestande, en dit *móét* teen sy agtergrond gelees word. En is dit nie 'n eis of voorwaarde van alle poësie, ook die grootste kultuurpoësie, nie? Want poësie *wortel* in tyd en omgewing. (50)

Hiermee het sy egter nog steeds net die algemene kultuurkode buite die teks betrek. Die teks vorm tog ook sy eie 'wêreld' en indien hierdie drinkspreuk funksioneel geïntegreerd is, moet die betekenis van die spreuk ook noodwendig afhang van sy transtekstuele samehang met die teks "Gerwe-ry en trap" as 'n geheel. Alhoewel Schutte se analise 'n vrugbare beginpunt vir 'n analise van Ouram se drinkspreuk is, is dit inderdaad slegs 'n vertrekpunt, en die transtekstuele verband sal die vers as tekensisteem vollediger aktiveer. Die blote feit dat die gedig as onderdeel van 'n groter teksgeheel aangebied word, soos wat byvoorbeeld ook in Eugene Marais se *Dwaalstories* (1984:995 e.v.) die geval is, dwing die dekodeerder van die teks om die gedig in sy transtekstuele verband te lees. Schutte (1963:49) sê inderdaad en tereg ten opsigte van die twee onderdele van die gedig:

Wat wél van groot belang is, is dat *wanneer twee stukke taal eenmaal bymekaar is en as eenheid aangebied word, hulle ook 'n eenheid vorm wat ons dwing om verbande te soek en te lê, al is dit ook baie vaag.*

In die lig van hierdie uitspraak is dit ironies dat sy wel die eenheid tussen die twee versgedeeltes raakgesien het, maar die moontlike eenheid tussen die doprym en die res van die geheelteks in 'n groot mate geïgnoreer het.

Om egter 'n gedig wat duidelik tekstueel as onderafdeling van 'n groter geheel aangebied word, as 'n losstaande eenheid te ontleed, verskraal nie net die teks nie, maar doen inderdaad die hele teksverband waarbinne die gedig onder bespreking voorkom, geweld aan.

Volgens Scholes (1982:40) is die volgende aanname sentraal in enige semiotiese benadering tot die poësie: "... that a poem is a text connected to other texts, requiring the active participation of a skilled reader for its interpretation." Met dié uitspraak sluit Scholes aan by 'n vroeëre uitspraak van Gérard Genette (1981: 118) wat verwys na "... *tekstuele transendentie*, namelijk alles waardoor de text nadrukkelijk of ongemerkt relaties aangaat met andere texten. Ik noem dat *Transtekstualiteit* en daar valt ook de intertekstualiteit, in engere sin onder (in 'klassieke' zin, sinds Julia Kristeva)". Die proses van betekenisgenerering gaan volgens Scholes (1982:30) nog steeds uit vanaf die teks self:

As semiotic interpreters we are not free to make meaning, but we are free to find it by following the various semantic, syntactic and pragmatic paths that lead away from the words of the text. That is, we can bring all the meanings we can link to the text by means of an interpretive code. And, above all, we can generate meaning by situating the text among the actual and possible texts to which it can be related.

Volgens Malan (1992:187) blyk dit juis uit Kristeva (1980:36 e.v.) se werk oor intertekstualiteit dat die verbondenheid van en tussen tekste die sosiaal-kulturele konteks van die teks bewerkstellig.

'n Transtekstuele benadering tot Ouram se doprym kan 'n (her)-leser dus soos hierbo met verwysing na Kristeva (1980:36) aangetoon is, onder andere, by die sosiaal-kulturele konteks en gevolglik by die ideologiese aspek(te) van die teks uitbring. Althusser (1977:204) stel dit só:

What art makes us see ... is the ideology from which it is born, in which it bathes, from which it detaches itself as art, and to which it alludes.

3. Die funksie van die drinkspreuk

Die kort analise hieronder sal aantoon dat Ouram se doprym kodes wat in die groter teks ontwikkel word, opvang en terugkaats en op dié wyse word 'n gediggie wat met die eerste oogopslag as 'n bloot milieuskeppende element gesien sou kon word, 'n narratiewe kernmoment.

Schutte se ontleding van die gedig toon aan hoe die gedig kodes uit die omringende kultuur opvang. *Hoe* die kodes binne die groter teks werk, het sy egter nie ondersoek nie. Die gedig is 'n belangrike ruimteskeppende element, want Ouram se optrede by die uitdeel van die vieruurdop wyn en sy opsê van die doprym is kenmerkend van die soort boerewêreld wat in die teks uitgebeeld word. Daar sal hieronder aangetoon word dat die doprym óók op 'n meerduidige en 'n baie subtieler vlak betekenisse genereer. Terselfdertyd sal daar op die verskralende aard van Schutte se benadering gewys word.

Die *Boplaas*-tekste beweeg telkens vanaf die plaaslike na die universele. As kode, is dit juis een van die funksies van hierdie doprym in dié teks om 'n verband tussen die gerwe-ryery en die meer universeel menslike vlak te lê. Ernst van Heerden (1969:68) vergelyk Boerneef se werk met die Vlaamse, Nederlandse en Duitse volkspoësie en hy bring die irrasionele element van Boerneef se skryfwerk in verband met die werk van Rodenko, Vinkenoog en Achterberg. Die feit dat die logiese verband tussen reël vier en reël vyf nie duidelik is nie, is 'n voorbeeld van die irrasionele inslag van dié vers(e). Op dié wyse word 'n

direkte lyn getrek vanaf hierdie drinkspreuk na ander 'irrasionele' verse in die wêreldliteratuur.

In elkeen van die *Boplaas*-tekste staan die interaksie tussen die mens en sy omgewing sentraal. Sodra die mens in sy stryd om bestaan die omgewing probeer verander, ontstaan kultuur. In "Gerwe-ry en trap" wat juis die landboukultuur as teksbasis het, word Ouram se gedig teken van die mens se vermoë tot kultuurskepping. In die verdere bespreking sal aangetoon word dat Ouram se gedig nie net 'n kultuurskepping op sigself is nie, maar ook as 'n sosiale werktuig aangewend word. Só word dié drinkspreuk ook teken van die groter teks wat handel oor die mens se stryd teen die ruimte. Daar sal ook aangetoon word dat die gedig op sy beurt weer as onderdeel van 'n konfliktkode in die groter teks funksioneer. Die gedig self is dus 'n kultuurfenomeen soos wat die gars-dors 'n kultuurfenomeen is.

Vanaf die oomblik dat Ouram poësie begin praat (en sodoende 'n kultuureenheid skep), ontstaan die moontlikheid dat die gedig gesien kan word as 'n mikrokosmos van die groter teks waarbinne dit funksioneer. Sodra hierdie moontlikheid geaktiveer is, begin 'n spel van transtekstuele betekenisgenerering.

Die narratiewe elemente figure, gebeure, ruimte en tyd wat in "Gerwe-ry en trap" tekstueel ontgin word, word op 'n soortgelyke wyse op mikrovlak in die gedig geaktiveer en die besondere funksie van dié elemente in die breër teks word in die interteks herhaal en sodoende versterk.

4.1 Die tyd in die interteks

In die teks "Gerwe-ry en trap" funksioneer die tydsfaktor milieuskeppend en óók etosvergestaltend. Die drinkspreuk is kenmerkend van 'n spesifieke tyd toe plaasarbeiders in die Koue Bokkeveld 'n 'dop' wyn as deel van hul loon ontvang het. Dikwels is dié rantsoen met slimmighede en spreuke ontvang. Die blote invoeging van die gedig is dus, soos Schutte tereg aangetoon het, 'n aanduiding van tyd en sodoende word dit 'n milieuskeppende faktor in die teks.

In die twee tekste wat "Gerwe-ry en trap" in die *Boplaas*-bundel voorafgaan, word die seisoengebondenheid van die Boplaas-boerdery beklemtoon. "Oor Swartrug" (bl. 28) is 'n vertelling aangaande die jaarlikse trek met die vee vanaf Boplaas na die warmer Karoo toe en in "n Maer jaar" (bl. 34) word daar vertel van die vreeslikheid van 'n lamseisoen in die droogte. In "Gerwe-ry en trap" word daar vanaf die aanvang van die vertelling klem gelê op die feit dat 'n "deurmekaarboer" (bl. 40) se lewe deur die seisoene gereël word, want "... as dit met jou koring misloop, het jy darem nog altyd die hoop dat die boontjie- of die appel-oes jou weer sal regruk ..." (bl. 40).

In hierdie teks is chronologie 'n belangrike strukturende faktor: alles draai om oorsaak en gevolg. Kousaliteit is 'n ordegewende element in die etos wat tot stand kom: daar moet eers gerwe gery word voordat daar getrap kan word; Gert moes eers moeg wees voordat die konflik met oom Piet Domkrag hom ten volle kan ontplooi. Alles in die teks is deel van die ewige kringloop van saai en oes. Die sikliese aard van die hele bestel waarin die mens hom bevind, word duidelik hier verbeeld. Die tydsfaktor dra dus, binne die raamwerk van die teks, by tot die vergestaltung van die etos waarin die mens vasgevang is in 'n lewensritme waaruit hy beswaarlik kan breek. En op dié wyse word die betrokke etos ook op 'n breër vlak teken van die mens se eksistensiële situasie.

Die gedig skep sy eie – enigsins tydlose – wêreld, en sodoende word die tydsverloop in die narrasie tydelik opgehef. In die bespreking hieronder, sal aangetoon word dat belangrike kodes – soos byvoorbeeld die konfliktkode – wat in die groter teks aktief is, óók in die gedig be-teken word. Wat in die groter teks ten opsigte van Boplaas gesê word, word hier in 'n tydlose verband geëggo. Ten opsigte van die transtekstuele aspek van die drinkspreuk kan wat Daghistany en Johnson (1981:55) oor "romantic irony" te sê het, verhelderend wees:

Thus the ultimate tranquility achieved by the reader of romantic irony, the ultimate stasis of illumination is similar to that obtained through the mandalic attitude: the consciousness of book, self or indeed any individual part or unit, no longer as an enclosed entity but deriving value primarily through *relationships with other animate and in-animate inhabitants of the universe* (my beklemtoning – W.G.M.).

Die gedig verplaas die kodes in die teks momenteel na 'n ander tydsvlak en so verkry die eggo van kodes uit die teks 'n veel groter resonansieruimte. Op dié wyse dra die gedig daartoe by dat die duiding van die geheelteks vanaf Boplaas na plaas-etos na wêreld getrek word. Die blote teenwoordigheid van die drinkpreuk dra dus daartoe by dat, as gevolg van die momentele opheffing van die tyd, die duiding van die "Gerwe-ry en trap"-episode vanaf die bloot plaaslike geval na die universele menslike situasie getransponeer word.

Juis omdat die gebeure op Boplaas soos hierbo aangetoon, siklies en herhalend van aard is, word in die teks telkens slegs een dag as voorbeeld van ander dae beskryf. So word die bedrywighede van een middag en die daaropvolgende dag beskryf en dan word die handeling saamgevat (en die tyd uitgespin!) deur die volgende sinnetjie: "So hou dit 'n week lank aan, totdat die hele oes ingery is" (bl. 43). Die gebeure word dus oor en oor herhaal in die tyd en alhoewel die tyd aanloop, verander niks eintlik nie. Hierdie verskynsel is 'n voorbeeld van wat Gérard Genette "narrative frequency" (1980:113) noem.

Telkens word een handeling beskryf wat meer as een keer gebeur. Aan die begin van die volgende afdeling van die teks, die afdeling wat die dorsdag aanbied, word dit duidelik gestel: "Nou duur dit meer as 'n maand" (bl. 43) en tog word slegs die bedrywighede van een enkele dag vertel. Die volgende stelling van Genette (1980:116) mag ten opsigte van dié verskynsel verhelderend wees:

This type of narrative, where a single narrative utterance takes upon itself several occurrences together of the same event (in other words, once again, several events considered only in terms of their analogy) we will call iterative narrative.

Die tydsaspek in die teks is dus bydraend tot die totstandkoming van 'n beeld van 'n bestel wat eerder siklies as lineêr is, want die seisoene word telkens herhaal en só ontstaan 'n beeld van 'n bestel wat 'n bepaalde orde en ordelikheid handhaaf. Binne dié soort bestel is die mens se vryheid ondergeskik aan die orde (ook die tydsorde) waarbinne hy homself bevind. Transtekstueel is hier alreeds, in terme van Boerneef se geheeloeuvre gesien, 'n "advance mention" (Genette, 1980:75) van die situasie wat in 'n latere Boerneef-poësiebundel (1977:125) geëggo word:

Elke aand as die skemer kom
sit ou Brabanner by sy vuurtjie en brom
die aarde is 'n vangkraal
en uitkomkans is min
dit is maar altyd sukke tyd
jy moet die noute in
uithang en holrug maak help niks
soebat en bangoog kyk help niks
niemand en niks help niks
jou voorland is die noute in
want die aarde is 'n vangkraal
en uitkomkans is min.

Die sikliese gang van die tyd soos aangedui deur die plaasseisoene, word in die teks onder bespreking teken van die sikliese aard van die menslike bestaan en so-doende dra die tydsontginning in die groter teks by tot 'n kode wat die mens se eksistensiële vasgekeerdheid be-teken. Op sý beurt verbeeld die "Sindelinghaan"-gedig hierdie selfde idee. Die gedig is immers 'n drinkspreuk en as gevolg van die dopstelsel word daar daagliks gedrink. Die drinkspreuk sal per defmisie, noodwendig oor en oor herhaal word. Dus: nie net eggo die drinkspreuk die *kodes van gebondenheid en verbondenheid* wat tot dusver in al die *Boplaas*-tekste aktief is nie, maar dit word op sigself 'n teken van die sikliese gang van die tyd en dus óók van die menslike bestaan.

4.3 Die gebeure in die interteks

In die geheelteks dra die gebeure by tot die vergestaltung van 'n spesifieke betekenisdraende ruimte.

Die opsê van 'n drinkspreuk is duidelik 'n handeling wat inpas in die alledaagse plaasgebeure, maar die funksie van die drinkspreuk met betrekking tot die gebeure gaan ook hier, soos in die geval van die tyd en die figure, véél verder. Hieronder sal aangetoon word hoe die gebeure wat in die breër teks funksioneer deur die drinkspreuk geresoneer word.

Die gebeure in die breër teks dui op herhalende plaasarbeid. Die kode wat só ontstaan, be-teken die sikliese aard van die Boplaas-bestaan en, by implikasie, die aard van die menslike eksistensiële situasie. Die gedig dra by tot die werking van hierdie kode deurdat die "sindelinghaan" en die "predikant" figure is wat deur verskeie faktore aan bande gelê word. Schutte (1963:36) verwys in haar bespreking van hierdie drinkspreuk, onder andere na hierdie aspek. Volgens haar is Johannes Jakobus, "die sindeling", gesien in die lig van 'n kerklike hiërgargie van 'n vergange tyd, die sosiaal mindere van 'n blanke predikant. Hy is dus vasgevang in 'n sosiaal-politieke struktuur waaroor hy geen beheer het nie. Die predikant, volgens die spreker in die gedig, is weer vasgevang in sy dronkenskap, want hy sit "met sy hoed in sy hand en sy binnegoed is aan die brand" (bl. 45).

Schutte (1963:50) wys voorts op die moontlikheid dat die sindelinghaan moontlik self 'n drinkspreuk opsê en moontlik self aan die drink is. Indien dit die geval is, is hy ook 'n drankslaaf soos die predikant. Nog 'n moontlikheid, volgens Schutte (1963:50) is dat Ouram hier "... twee flitse gee, twee voorstellings van verskillende persone in teenstellende situasies, al twee (in verskillende mate) onder die invloed van drank, sonder om homself met een van hulle te vereenselwig". Juis deur hierdie moontlikheid dat hulle as gevolg van drankmisbruik en/of ten opsigte van sosiale beperkings vasgevang is, be-teken hulle die mens se eksistensiële situasie.

Boonop is hulle ook hier as tekendraende figure tekstueel beperk deurdat hulle nie regte mense is nie, maar inderdaad nêr as tekens binne die teksveld van die gedig bestaan. Binne die mikrokosmos van die gedig eggo hulle duidelik die kode van gebondenheid in die prosateks as geheel.

Die teks se gebeure verbeeld, onder andere, die boer se stryd teen die natuur en sodoende word die mens se bestaanstryd be-teken. Ook dié duiding van die teks word beklemtoon deur die gedig. Die drinkspreuk ás gedig is inderdaad op self 'n kultuurprodukt! So word die drinkspreuk 'n teken van die interaksie tussen

figuur en ruimte. Onmiddellik hierna sal aangetoon word dat dié gedig in hierdie betrokke teks nie net 'n kultuurprodukt is nie, maar wel 'n belangrike kultuurinstrument.

Die *konflikkode* is ingebed in die handeling rondom die dorsery. Die kortaf manier waarop "baas Piet" (bl. 45) die gekleurde arbeiders behandel, word net so terloops aangebied. Dieselfde geld vir die toneeltjie tussen die "baas" en Aderjan Spinnie (bl. 44).

Die konflik word egter eers duidelik wanneer oom Piet en Gert Dorsbak bots en Gert uiteindelik sê: "Ek is moeg vir jou nonsies, pensvol daarvan" (bl. 48). Die spanningkode in die teks word dus hoofsaaklik opgebou rondom oom Piet en Gert Dorsbak wat albei wit is. Ten opsigte van die ruimte is dit juis tekenend, want in die betrokke etos sou 'n 'mindere' gekleurde arbeider nie maklik teen sy werkgewer gerebelleer het nie. Tog prefigureer hierdie insident die botsing tussen baas en kneg wat in 'n latere teks in die bundel, "Die mootsaag" (bl. 104 e.v.), aangebied word.

Transtekstueel begin hier nou 'n orkestrasie tussen die tekens in die breër teks en die tekens in die drinkspreuk. In die gedig is daar spanning tussen die "sindelinghaan" en die predikant. Schutte het reeds gewys op dié konflik (1963:36). Dit val nou op dat dié konflik in die gedig ook, soos in die groter teks, tussen wit en wit is. Presies op hierdie punt verkry die gedig, transtekstueel, 'n groter betekenislading. Sowel die breedsprakige, grootdoenerige "sindeling" (wat ironies óók aan die drink is) as die gehawende ou predikant wat moontlik dronk, hoed-in-die-hand "anderkant die rant" (bl. 45) sit, is wit! En die spreker van die spotdig is juis Ouram, 'n gekleurde arbeider. In hierdie opsig word die gedig nie net 'n teken van die konflik in die teks nie, maar inderdaad 'n kultuurinstrument deur middel waarvan Ouram andere aan die kaak stel. Wat Ouram nie duidelik in die Boplaas-wêreld (en dus in die groter teks) kán sê nie, kan hy deur sy gedig verbeeld en só verkry die konflikkode groter resonansie. Die swart/wit konflik wat alreeds in "'n Maer jaar" (bl. 34 e.v.) in die bundel aangesny word, word nou vir die eerste keer, in hierdie gedig, duidelik geformuleer.

Deur die handeling van Ouram by die opsê van die drinkspreuk kry 'n nuwe kode, die *harlekynkode* sy beslag in die werk van Boerneef. In "Oor Swartrug" is Pensverniel die voorloper van Ouram en Ouram word op sý beurt in die bundel gevolg deur 'n hele galery van harlekyne: sodoende kom 'n harlekynkode tot stand. Die volgende opmerking van Gerwel (1987:95) ten opsigte van die nar in die Afrikaanse letterkunde is hier ter sprake:

'n 'Mindere andersheid' is waarskynlik 'n sleutel tot die konsepsie van gekleurdnes in hierdie eerste fase van die Afrikaanse literatuur, want dit is

soos hulle deurgaans voorgestel word: anders en minder as die dominante blanke koloniste, met die koddigheid gewoonlik die stempel van hierdie andersheid. In dié opsig is daar interessante parallele te trek tussen die uitgebeelde Afrikanerkonsepsie van gekleurdes en die verhouding van die aristokratiese hof tot die hofnar, want 'n basikenmerk van die 'jollie Hotnot' is dié van nar, koddige. Nes die hofnar kom die 'jollie Hotnot' voort uit 'n beskouing wat onderskei tussen sosiaal-waardevolle kategorieë van mense en dié wat minder waardevol is, 'n onderskeiding wat gemaak word in terme van toegeskrewe hoedanigheid. Die nar was 'n gestigmatiseerde individu, hy het met ander woorde een of ander eienskap, gewoonlik 'n opvallende fisiese kenmerk, met sterk pejoratiewe waarde besit en op grond daarvan is hy tot uitgeworpene gemaak; die onderskeiding tussen hof en nar is verder gemanifesteer in terme van die armoede van die nar en die rykdom van die hof. Dieselfde dubbele onderskeidingsmerk, fisiese stigma ('velkleur') en armoede van geboorte ('kneg'), funksioneer met betrekking tot die 'jollie Hotnot'.

Juis hy, Ouram, 'n 'sosiaal mindere', lewer hier sosiale kommentaar op die Boplaas-etos terwyl diegene rondom hom, hom as 'n vermaker beskou. Só beteken dié teks, soos so vele ander tekste in die bundel, as 'n *geheelkode*, heelwat méér as wat bloot deur die verteller aan die aangesprokene vertel word. Nie net word die konflikkode hier uitgebrei om die wit/swart spanning te be-teken nie, maar Ouram, die nar, lewer inderdaad kommentaar op 'n rassisties-paternalistiese etos, sowel as op al die vermeende belangrike klein mensies in die heelal. Ironies is dit ook dat juis hy, 'n 'mindere' binne die milieuverband, teken word van die mens; kultuurskeppend en rebellerend.

5. Slotsom

In dié kort analise is gepoog om aan te toon dat Ouram se drinkspreuk 'n belangrike transtekstuele funksie in die teks "Gerwe-ry en trap" het, dat die gedig as tekensisteem meerduidelig binne die groter teksverband funksioneer en dat die drinkspreuk inderdaad in die narratiewe verband geïntegreer is.

Bibliografie

- Aalthusser, C. 1977. *For Marx*. (Transl. Ben Brewster.) London : NLB.
- Boerneef. 1977. *Boerneef versamelde poësie*. Kaapstad : Tafelberg.
- Boerneef. 1979. *Boerneef versamelde prosa*. Kaapstad : Tafelberg.
- Brink, André P. 1963. Enkele moontlikhede van die tema: Ria Schutte. *Standpunte* 17(2): 64-65, Desember.
- Daghistany, A. & Johnson, J.J. 1981. Romantic Irony, Spatial Form, and Joyce's *Ulysses*. In: Smitten, J.R. & Daghistany, A. (ed.) *Spatial Form in Narrative*. Ithaca : Cornell University Press. p. 54-58.
- Genette, Gérard. 1980. *Narrative Discourse*. Oxford : Basil Blackwell.

- Genette, Gérard. 1981. Hoe het verder moet. In: Bal, Mieke. 1981. *Literêre genres en hun gebruik*. Muiderberg : Dick Coutinho. p. 111-120.
- Gerwel, G.J. 1987. Apartheid en die voorstelling van gekleurdes in die vroeë Afrikaanse literatuur. In: Malan, Charles (red.) *Ras en literatuur*. Pinetown : Owen Burgess. p. 89-101.
- Kristeva, Julia. 1980. *Desire in Language. A Semiotic Approach to Literature and Art*. (Transl. Thomas Gora.) New York : Columbia University Press.
- Malan, Regina. 1992. Intertekstualiteit. In: Cloete, T.T. (red.) *Literêre terme en teorieë*. Pretoria : HAUM-Literêr. p. 187-189.
- Marais, Eugene N. 1984. *Dwaalstories*. In: Rousseau, L. (red.) *Versamelde werke*. Pretoria : J.L. van Schaik.
- Scholes, Robert. 1982. *Semiotics and Interpretation*. New Haven : Yale University Press.
- Schutte, Ria. 1963. Die sindelinghaan. *Standpunte*, 16(6):31-50. Aug.
- Van Heerden, Ernst. 1969. Boerneef die balling. In: *Die Ander werklikheid*. Kaapstad : Nasionale Boekhandel. p. 64-73.

Rhodes-universiteit

